

Ders Notları 11

Aristoteles'i Tamamlayış, Aquinas'a Giriş

Dersin Planı

- I. Önemli Bir Yorum
- II. Bazı Tedirgin Edici Önergeler
- III. Arkadaşlığın İç Doğası
- IV. Aristoteles Üzerine Bazı Kapanış Yorumları
- V. Thomas Aquinas'a Giriş

I. Önemli Bir Yorum

"Öyle geliyor ki, felsefe yapmak için biraraya gelenler için de böyle olmalı: Burada değer, para ile ölçülemez ve ona eşdeğerde bir onur da olmasa gerek. Ama belki tanrılar ve ana-babalar için olduğu gibi, olanaklı olan yeterli."^[1]

-IX.1

II. Bazı Tedirgin Edici Önergeler

A. Eşit Olmayanlar Arasında Arkadaşlık: Erdemde Farklılıklar

"Üstünlüğe göre olan tüm dostluklarda sevecenliğin de orantılı olması gerekir: Sözcüğü daha üstün olan, sevdiğinden daha çok sevilmeli; daha yararlı da öyle...Çünkü ne zaman ki, dostluk değere uygundur, o zaman belli bir eşitlik oluşur, bu da dostluğa yakışır, böyle düşünüyoruz." (VIII.7)^[2]

"Öte yandan dostlardan biri aynı kalır, öteki daha doğru olursa ve erdemce farklılık çoğalırsa dostluk korunmalı mı? Yoksa olanaksız mı? Bu durum, en çok, farklılık büyük olunca açıklık kazanıyor, sözcüğü çocuklukta dostluklarda. Biri kafaca çocuk kalır, öteki olabildiğince güçlü bir "adam" olursa, aynı şeylerden hoşlanmayıp, aynı şeylerden haz ve acı duymadıklarına göre, nasıl dost kalabilirler?"^[3]

(IX.3)

- Aristoteles'in haklı olduğu bir yan vardır, özellikle bir yetişkinle bir çocuk arasında arkadaşlığın olasılığı hakkında.
- Aristoteles'in eşitsizliğin her zaman araya gireceğini savunmasına karşın, bu önemli olasılıkları göz ardı etmek gibi görünmektedir: daha iyi birinden sevgi görmek yüceltici bir sevgi olabilir. Kişiyi daha yüksek şeylere çağırabilir.
- Aristoteles ortak geçmişe dayalı arkadaşlığı göz ardı mı eder?

B. Eşit Olmayanlar Arasında Arkadaşlık: Tanrı ile Arkadaşlık

- Aristoteles şöyle yazar: "dostluk [...] biri, bir tanrı gibi, çok uzaksa, artık söz konusu olamaz." (VIII.7)^[4]

- Bu iddia yüce bir kutsallığa sahip bir çok insanın deneyimiyle çelişmektedir.

C. Aristoteles'in içinde yaşadığı dünyayı anımsamaya değer

- Onun dünyası insan yetkinliğinin yüksek derecede ödüllendirildiği bir dünyaydı: atletik yetkinlik, fiziksel güzellik, askeri yiğitlik.
- O, şanlı ve destansı edimlerin öykülerde yaşamaya devam ettiği bir dünyaydı.
- Kahramanların diğer herkesten üstün olduğu aristokratik bir dünyaydı. Bir kahramanın sıradan birinin arkadaşı olabileceği düşünülmezdi. Kaçınız böyle bir dünyadan geliyorsunuz?
- Aristoteles'in arkadaşlık ve sevgi ile ilgili düşüncelerinde İncil'deki ideallerin hiçbir etkisi yoktur, ör., "Mademki bu kardeşlerimden, şu en küçüklerinden birine yaptınız, bana yapmış oldunuz" (Matta 25.40) ve "düşmanlarınızı sevin ve size eza edenler için dua edin" (Matta 5.44).^[5]

D. Aristoteles birçok şeyi doğru idrak etmiştir

- "Tedirgin Edici Önergeler" Aristoteles'in görüşündeki sorunları açığa çıkarır; Hıristiyan etiği buraları ıslah edecek.
- Bunu anlamak için "Arkadaşlığın İç Doğası"na bakın.

III. Arkadaşlığın İç Doğası (9. Kitap)

A. Arkadaşlığın İç Doğasının Önemi YA DA Arkadaşlıklar Arabalar Gibidir.

- Onu sizi iyi gösterdiği için seçmeyin. Onu kendinizle ilgili illüzyonları pekiştirdiği için seçmeyin. Ona kiralıkmiş gibi davranmayın. Onu göz alıcı bir vücudu var diye seçmeyin.
- Kaputun altında ne olduğu ile ilgilenin. Kendinizin ve arkadaşınızın iç hayatı ile ilgilenin!

B. Kendini Sevme Erdemi

- "Arkadaşlık kendini sevmeye dayanır": 4.bölüm. Başkalarına iyi bir arkadaş olmak için, kendinize arkadaş olmalısınız.
1. Arkadaşlık beraber yaşamayı gerektirir (12. bölüm). Kendinizle zaman geçirmeli, envanter çıkarmalısınız. İç çelişkiler varsa, onları çözün.
 2. Arkadaşlık kendini tanımayı gerektirir, arzularını, kusurlarını ve erdemlerini.
 3. Kendinize iyi davranın: kendinize bir arkadaşınıza davranacağınız gibi davranın. Kendisiyle arkadaş olan insan kendisiyle çelişmez (IX.4).^[6] Kendisiyle beraber olmaktan zevk alır; yalnız olmaktan rahatsız olmaz (228). Buna karşın, kötü insanlar, kendileriyle başbaşa kalmaya dayanamazlar (IX.4).^[7] Kendini seven insan, yakından tanıdığı belirli ("sınırlı" IX.4) bir yaşamın –kendininkinin–etkinliklerinde örnek bulan iyi niteliklerden zevk alır.
- Uygun Olan ve Uygun Olmayan Kendini Sevme: 8. bölüm. Arkadaşlar birbirine değer verir ve birbirleri için iyi şeyler dilerler. Kendimizde neye değer vermeliyiz? Kendimiz için ne dilemeliyiz?
1. Aristoteles haklı olarak bencilleri yerer: "zenginlikte, onurda, bedensel hazlarda daha büyük kısmı kendine ayıranlar"ı (IX.8).^[8]
 2. Uygun olan kendini sevmenin bir açıklamasını vermek daha zordur: "en güzel şeyleri, daha iyi olanları kendine ayır[anlar]" ve "özellikle güzel eylemler için çalışanlar" (IX.8).^[9]

- Ama: Aristoteles'in kastettiği bu türden yetkinlik herkese açık değildir. Orada, kaputun altında ne var?

C. İyilikseverlik Erdemi: 7. bölüm

- Aristoteles diğerlerine yararlı olmanın yarar görmekten daha fazla haz vereceğini sorgulamadan varsayar. Sorun bunun açıklamasının nasıl yapılacağıdır.
 - Aristoteles'in yanıtı onun etiğinin sınırlarını gösterir. Hazzın yalnızca iki nedenini hesaba alır:
1. Kişinin faydalı olduğu kişiler sanat eserleridir: "Bu, sanatçılarda da böyle olmuştur; sanatçı kendi eserini, eser canlı olsaydı onun tarafından sevileceğinden çok sever... İyilikseverlerinki de buna benziyor; görülen iyilik onların eseri. İmdi bunlar eserin yapıcısını sevdiğinden daha çok onu seviyor." (IX.7) ^[10]
 2. Diğerlerine faydalı olmak asil bir eylemdir; asalet zevk verir.
- Hıristiyanlık farklı ve daha iyi bir açıklama verebilir miydi? Hatta en övülmeye değer olanları olarak, aynı türden iyiliksever davranışları mı seçerdi?

IV. Aristoteles Üzerine Bazı Son Sözler

A. Görüşünün Ana Hatları

- Platon'un felsefesine bir "Düzen Ahlakı" denebilecekken, Aristoteles "Yetkinlik Ahlakı" diyebileceğimiz bir şeyi savunur.
- O, yetkinliğe, güzelliğe ve kahramanlığa değer veren bir dünyada yaşadı.
- Aristoteles'in anladığı şekliyle iyi hayat bütün bir hayattır. Bu değerlere örnek oluşturan etkinlikler içerir. Ne var ki bu hayat, yalnızca kültürlü, zengin, erkek aristokratların erişebileceği bir hayattır.
- Aristoteles'e katılmayabiliriz; ama onu göz ardı edemeyiz.

B. Aristoteles'in görüşünü göz ardı etmememiz için Dört Neden

- NEDEN #1: Akla Yatkın Yetkinlik Etiği. İyi hayatın yetkinliğin peşinde bulunacağı savı akla yatkindir. Yetkinliği bulup çıkarmaya çalışmayan bir dünyada yaşasaydık önemli bir şey kaybedeceğimize dair güçlü sezgilerimiz vardır. Öyleyse, Aristoteles'in etiği önemli, akla yatkın insani değerlerin farkındadır.
- NEDEN #2: Erdemlerin Önemi. Aristoteles insan yetkinliğinin peşinde gitmenin karakter durumları geliştirmeyi gerektirdiğini söylemekte haklıdır. Kişinin yaşamını bir karakterini geliştirme projesi olarak düşünmenin çekici yanları vardır.
- NEDEN #3: Arkadaşlık Tartışması. Aristoteles arkadaşlığın doğası ve gerektirdiklerinin yanı sıra, onun için gerekli erdemleri çok iyi görmüştür. Hayatın, arkadaşlığın özellikle önemli olduğu bir dönemde, bunların hatırlatılması özellikle faydalıdır.
- NEDEN #4: Hıristiyanlık-Öncesi Görüşün Eksiklikleri. Aristoteles'in kendini sevme, iyilikseverlik konularında eksik kaldığını öne sürdük. Hıristiyanlık bu konuda daha başarılı olabilir mi merak ediyoruz. Bu, bir sonraki büyük filozof—Thomas Aquinas—için zemin hazırlar.

V. Thomas Aquinas'a Giriş

A. Münazara Yöntemi

- Thomas Aquinas bize tuhaf gelen bir açıklama tarzı kullanır.

- Onun açıklaması ayrıntılı bir argümanlar ve karşı-argümanlar takımı biçimindedir. Bu, onun görüşünü, dikkatli okumazsanız, anlaşılması zor kılar.

B. Pratik Ayrıntılar

- Adım Bir: Ortaya bir soru atar.
 - Adım İki: Soruyu “maddeler” adını verdiği alt sorulara böler. Örneğin, Soru 2’ye dikkat edin: "Mutluluğun dayandığı şeylere dair." Bu soru iki maddeye ayrılmıştır: Mad.1 "Mutluluğun zenginliğe dayanıp dayanmadığı" ve Mad.2 "Onura dayanıp dayanmadığı".
 - Her madde Aquinas’ın yanıtlayacağı bir soru ortaya atar.
1. Kendi görüşünü savunmadan önce zıttını düşünmek için “itirazlar” adı verilen 3 (ya da daha fazla) neden ileri sürer.
 2. Sonra kendisiyle aynı fikirde olan (St. Paul ya da St. Augustine gibi) bir otorite ileri sürer.
 3. Sonra “Benim yanıtım” diye başlayarak kendi görüşünü savunur.
 4. Son olarak, itirazları çürütür.
- ÖYLEYSE, Soru 2 örneğinde: " Mutluluğun dayandığı şeylere dair." Madde 1 "Mutluluğun zenginliğe dayanıp dayanmadığı," karşımıza çıkan: "itiraz 1: İnsan mutluluğu zenginliğe dayanıyor gibi görünmektedir [1. neden için] ...Tersine...Boethius der ki...Benim yanıtım insan mutluluğunun zenginliğe dayanmasının olanaksız olduğudur...[şu nedenlerle]... itirazlara yanıt verir...
 - Thomas Aquinas’ı okurken yapılacak en iyi şey ilk olarak “Benim yanıtım...”ı, sonra diğer yerleri okumaktır.

[1] Türkçe’ye çeviren: Saffet Babür, Kebikeç Yayınları, Ankara 2005; 1164b.

[2] A.g.e., 1158b20-30.

[3] A.g.e., 1165b20-25.

[4] A.g.e. 1159a5.

[5] *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2006.

[6] Türkçe’ye çeviren: Saffet Babür, Kebikeç Yayınları, Ankara 2005; 1166a10.

[7] 1166b10.

[8] 1168b15

[9] 1168b25 ve 1169a5.

[10] 1167b30-1168a.